DIGITALIZAREA JUSTIȚIEI CA MECANISM DE PREVENIRE ȘI COMBATERE A CORUPȚIEI

DIGITALIZATION OF JUSTICE AS A MECHANISM FOR PREVENTING AND COMBATING CORRUPTION

CZU: 347.971:004:343.24/.297 DOI:10.5281/zenodo.6628111

Veaceslav SOLTAN,
Procuror, Șef al secției tehnologii informaționale și combaterea crimelor cibernetice din cadrul Procuraturii Generale a Republicii Moldova
Doctorand, USM

Summary
This article proposes reform initiatives on the digitalization of justice aimed at preventing and combating corruption in the justice sector (judges and prosecutors in the Republic of Moldova), prosecutors, detectives, analyzing the implementation and development of information technology in the prosecution system, courts, the interconnection of different information systems, the automated generation of reports, eliminating to the maximum the human factor, as the main point of reference in the development of corruption in different sectors of the Republic of Moldova. to streamline the activity of the courts by identifying the problems but also formulating the solutions, based on the experience of the model courts.

Keywords: *digitization, justice, information technology, computer system, law enforcement, court, prosecutor, information program for file management, computer system: Criminal investigation E-file.*

Introducere

Corupția este un obstacol în calea creșterii economice. Prin deturnarea resurselor de la rezultatele productive din punct de vedere economic, aceasta subminează eficiența cheltuielilor publice. În plus, mai ales atunci când resursele publice sunt limitate, corupția subminează sustenabilitatea bugetelor publice și reduce fondurile publice destinate investițiilor. În scenariile de deficit, costul serviciului acelei părți a datoriei care rezultă din corupție are un impact suplimentar pe termen lung asupra fondurilor publice.

Fenomenul corupției este unul complex, multistructural și multidimensional, un fenomen economic, social și politic, a cărui complexitate este determinată de diverse cauze, care pot fi grupate în: economice, instituționale, de ordin legal, politice, sociale și morale.

Cauzele economice rezidă în: costul ridicat al vieții, cu o tendință de creștere continuă; degradarea economiei și, ca efect, pauperizarea populației; salariile joase, plătite cu întârziere, ale funcționarilor publici; bugetul de stat neviabil; supra reglementarea sectorului privat.

Cauzele instituționale cuprind: politica de cadre defectuoasă; promovarea în posturi de răspundere a unor persoane incompetente și corupte; lipsa de

transparenţă în activitatea administraţiei publice centrale şi locale, în organele de drept; libertatea excesivă acordată factorilor de decizie; posibilitatea redusă de demascare a persoanelor corupte; înzestrarea insuficientă a organelor de drept cu mijloace tehnice; lipsa de resurse umane, logistice şi de tactici eficiente.

Cauzele de ordin legal rezidă în lacunele existente în legislaţie, în lipsa unor mecanisme eficiente de executare a acesteia.

Cauzele politice constau în: lipsa de voinţă şi de responsabilitate politică; existenţa unor factori interni şi externi care impun interesele de grup la luarea unor decizii; nesoluţionarea problemei raioanelor de est; erorile comise în procesul de realizare a reformelor economice şi sociale; concurenţa politică neloială; traficul de influenta asupra mass-media şi organelor de drept.

Cauzele sociale şi morale ţin de cultură, mentalitate, tradiţii de activitate corecţională în organele puterii şi de drept şi constau în: dezintegrarea şi demoralizarea societăţii; erodarea valorilor etice; informarea insuficientă a societăţii civile; apatia şi pasivitatea civică; toleranţa publică; polarizarea socială; dependenţa mijloacelor de informare în masă.

Multitudinea cauzelor corupţiei determină diversitatea sferelor afectate şi complexitatea acţiunilor necesare prevenirii şi combaterii acestui fenomen, care este generată de societate, care la rândul său reprezintă un grup de persoane între care se manifestă relaţii permanente.

Tehnologia este un proces cu caracter social-istoric şi, ca atare, nu poate fi abordată separat de întreaga realitate socială, de cultură şi de filosofie. Sub acest aspect, se poate afirma că omul a devenit uman din momentul în care a început sa muncească, să gândească şi să creeze tehnologie, construind, treptat, între societate şi natură, un mediu tehnologic tot mai dens, cu impact profund asupra dezvoltării.

În condiţiile în care societatea umană a devenit din ce în ce mai dependentă de informaţii şi de prelucrarea, transmiterea acestora, a apărut conceptul de societate informaţionala. Noile tehnologii informaţionale şi de comunicaţie au avut un rol deosebit, contribuind la modificarea fundamentală a organizării şi funcţionarii instituţiilor statului, a activităţii economice, a modului în care oamenii muncesc, trăiesc sau comunica între ei.

Principalul vector al Societăţii Informaţionale îl reprezintă **Internetul,** cu întreaga lui gamă de avantaje (poştă electronică, comerţ electronic, tranzacţii electronice etc.). Internetul a devenit un fenomen socio-tehnic mult mediatizat. Acesta a avut, are şi va avea un impact determinat asupra societăţii şi viitorului său. Oamenii sunt atraşi de acest fenomen şi îi dedică foarte mult timp, modificând moduri de lucru ori afectând interacţiunea umana. Este evidenta tendinţa Internetului sa revoluţionez informaţia şi mijloacele de divertisment, afectând producţia şi consumul acestora, transformând viată sociala şi comportamentul nostru, chiar şi instituţiile politice şi rolul cetăţenilor in cadrul acestora.

Datorita internetului nu mai exista aproape nimic care să nu poată fi făcut din fotoliul confortabil de acasă, de la vizitarea magazinelor de toate tipurile, plă-

tirea facturilor, munca de cercetare şi documentare pentru diverse lucrări şi, chiar păstrarea legăturilor cu familia şi prietenii aflaţi la mii de kilometrii depărtare. Comunicarea, care înainte însemna, scrierea unor scrisori, a fost acum redusa la câteva click-uri cu mouse-ul; astfel, oamenii au posibilitatea să corespondeze prin e-mail mult mai rapid şi eficient decât prin poşta tradiţionala. Aspectele pozitive ale internetului nu pot fi măsurate, în timp ce, unele dintre aspectele negative pot fi uşor evidenţiate.

Impactul pozitiv al Internet-ului se exteriorizează uşor în domenii multiple printre care evidenţiem:

- **Sectorul SĂNĂTATE**: accesul la cunoştinţele de bază despre sănătate şi maladii şi a informaţiilor internaţionale, de exemplu după *Organizaţia Mondială a Sănătăţii* (**OMS**); posibilitatea schimbării informaţiilor cu medici, epidemiologi etc. Asupra problemelor urgente; livrare imediată şi automatică, alertă privind sănătatea (epidemii etc.), participarea la crearea reţelelor specifice sănătăţii „**HEALTHNET**".
- **Sectorul ECONOMIC**: schimburi de baze pe zi în interiorul ţârilor (birouri regionale), cât şi în exteriorul tarii (organisme internaţionale): ***cybereconomie***.
- **Sectorul AGRICULTURĂ**: acces la bibliotecile specializate, acces la informaţia economică pentru piaţă, acces la site-urile de informare relativă despre oferte preconizat, constatările prin observare pe satelit.
- **Sectorul EDUCAŢIE**: accesul cercetătorilor din întreaga lume, facilitări de cercetări conjugate, de asemenea la distanta, schimburi culturale între studenţi din mai multe tari, formare la distanta, material pedagogic utilizabil la cursuri, acces în toate bibliotecile traversând lumea.
- **Sectorul JUSTIŢIEI:** accesul veridic şi operativ a judecătorilor, procurorilor, avocaţilor, organelor de urmărire penală, agenţilor constatatori la toată informaţia digitalizată la toate sistemele informatice naţionale şi internaţionale, **g**enerarea automată a rapoartelor statistice lunare, trimestriale, anuale sau operative, a actelor procesuale în baza şabloanelor pre configurate, a numerelor de înregistrare a sesizărilor în Registrul 1 şi a cauzelor penale, schimbul de date în timp real cu alte sisteme informaţionale, notificarea în timp util a termenilor, contabilizarea automată a sechestrelor si a prejudiciului reparat, arhiva dosarelor penale şi extragerea datelor istorice, accesul instant la informaţia operative, monitorizarea continuă a fiecărei cauze penale, etc. acţiuni care ar preveni şi ar combate corupţia în sectorul justiţiei din Republica Moldova.

Analiza problemei şi justificarea soluţiei

În prezent structurile de drept ale Republicii Moldova deţin, de regulă, sisteme informaţionale proprii, în urma activităţii cărora sânt create anumite resurse informaţionale. Deseori sistemele informaţionale cuprind fragmentar activitatea instituţiilor, adică, parţial, evidenta este ţinută pe suporturi de hârtie (fişe,

registre), parţial, este automatizată. Totodată, sistemele existente funcţionează autonom, fără integrare reciprocă, dublând evidenta unora şi aceloraşi obiecte informaţionale.

Dezintegrarea resurselor informaţionale nu permite utilizarea eficientă a informaţiei stocate în combaterea criminalităţii. Pentru a ieşi din situaţia existentă este necesar de a crea resurse informaţionale unice ale organelor de drept din ţară, formarea cărora ar fi asigurată atât de sistemele informaţionale departamentale, cit şi de sistemele informaţionale specializate.

Integrarea sistemelor informaţionale ale organelor de drept este prevăzută de Programul de stat de combatere a criminalităţii şi corupţiei pentru anii 2003-2005, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1693 din 27 decembrie 2002. În cadrul acestui proiect, în sfera de ocrotire a normelor de drept trebuie integrate reciproc resursele informaţionale existente sau nou-formate la toate nivelurile de dirijare. Aceasta va permite asigurarea funcţionării eficiente a tuturor organelor de drept, ameliorarea considerabilă a interacţiunii lor, utilizarea mai amplă a informaţiei colectate, în scopul prevenirii şi contracarării corupţiei.

Ca rezultat a fost elaborată şi aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 1202 din 17.10.2006 Concepţia *Sistemului informaţional integrat al organelor de drept* destinat pentru asigurarea integrării resurselor informaţionale distribuite (bazelor de date), formate atât de organele de drept, cât şi de alte structuri de stat, la diferite niveluri (republican, raional şi local), accesului operativ la ele, activităţii analitice, de prognozare, prevenire şi combatere a ***criminalităţii***. Care va permite de a oferi informaţia respectivă conducerii ţării, autorităţilor administraţiei publice, persoanelor fizice şi juridice în modul stabilit de legislaţia în vigoare.

Figura 1. *Sistemul Informaţional Integrat al Organelor de Drept*

În această ordine de idei a fost elaborat şi implementat Programul Informaţional Computerizat de Gestionare a Dosarelor *(Moldova Court Information System (MCIS)*, de către Programul de Asistentă Rapidă pentru Buna Guvernare, finanţat de Agenţia Statelor Unite pentru Dezvoltare Internaţională (USAID) şi administrat de Millennium Partners Consulting, LLC. PICGD a fost elaborat în colaborare cu Consiliul Superior al Magistraturii, Ministerul Justiţiei, Curtea Supremă de Justiţie, Institutul Naţional al Justiţiei, precum şi cu reprezentanţi ai instanţelor judecătoreşti din Republica Moldova.

Programul Informaţional Computerizat de Gestionare a Dosarelor constituie o parte componentă a efortului de consolidare a sistemului judiciar moldovenesc şi de prevenire şi combatere a corupţiei. Eliminarea corupţiei din sistemul judecătoresc prin intermediul tehnologizării actului juridic se realizează prin:

- Evidenţa electronică a dosarelor
- Evidenţa electronică a participanţilor la proces
- Repartizarea aleatorie a cauzelor
- Evidenţa electronică a şedinţelor de judecată
- Existenţa sumarului dosarului, care oferă posibilitatea de a vizualiza toate datele despre dosar pe o singură pagină
- Înregistrarea automatizată în fişa acţiunilor a tuturor activităţilor efectuate de utilizatorii sistemului
- Întocmirea actelor procedurale în format electronic cu posibilitatea încărcării în sistem a diferitor modele de acte
- Întocmirea citaţiilor în format electronic cu completarea automatizată a diferitor câmpuri
- Programarea electronică a şedinţelor de judecată prin intermediul calendarului
- Posibilitatea de a imprima lista cauzelor fixate pentru judecare în instanţa de judecată
- Existenţa unui sistem avansat de căutare a dosarelor
- Existenţa unui sistem avansat de înştiinţări
- Evidenţa electronică a dosarelor arhivate
- Întocmirea şi evidenta automatizată a titlurilor executorii.

Un alt sistem, instituit în Procuratura Republicii Moldova constă în implementarea dosarului penal în format electronic; crearea şi dezvoltarea unei resurse informaţionale unice a Procuraturii; dezvoltarea soluţiilor tehnice flexibile şi modulare care ar permite îmbunătăţirea activităţii Procuraturii şi interconectarea cu diferite module ale sistemelor informaţionale ale Ministerului Afacerilor Interne, Centrului Naţional Anticorupţie, Serviciului Vamal, Ministerului Justiţiei, Agenţiei Servicii Publice, Casa Naţională de Asigurări Sociale, precum şi ale altor autorităţi şi instituţii publice din Republica Moldova; asigurarea probităţii şi îmbunătăţirea calităţii activităţii procurorului; facilitarea elaborării standardelor de activitate ale procurorilor şi ale altor angajaţi ai Procuraturii; evaluarea automa-

tizată a performanţelor acestora şi stabilirea mecanismelor de monitorizare; sporirea transparenţei proceselor este Sistemul informaţional automatizat „Urmărire penală: E-Dosar".

Acest sistem a fost creat conform Strategiei de reformare a sectorului justiţiei pentru anii 2011-2016, aprobată prin Legea nr.231 din 25.11.2011 şi Planului de acţiuni pentru implementarea Strategiei, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr.6 din 16.02.2012, Legii nr.216 din 29.05.2003 cu privire la Sistemul informaţional integral automatizat de evidenţă a infracţiunilor, Hotărârii Guvernului nr.770 din 06.07.2004 cu privire la Sistemul informaţional integrat automatizat de evidenţă a infracţiunilor, a cauzelor penale şi a persoanelor care au săvârşit infracţiuni, Concepţiei Sistemului informaţional automatizat „Registrul informaţiei criminalistice şi criminologice", aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.633 din 06.06.2007, Concepţiei Sistemului informaţional integrat al organelor de drept, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.1202 din 17.10.2006.

Sarcinile de bază ale Sistemului sunt următoarele:

a) ***eficientizarea proceselor:***

- *automatizarea procedurilor interne;*
- *oferirea accesului în timp real la date actualizate;*
- sporirea calităţii actelor procesuale emise de către procuror;
- asigurarea desfăşurării procesului penal în termen rezonabil;
- respectarea disciplinei executorii în procesul de instrumentare a cauzelor penale;
- evitarea dublării de resurse şi competenţe;
- dezvoltarea profesională şi optimizarea personalului Procuraturii;
- standardizarea şi unificarea practicii de urmărire penală, prin generarea proiectelor electronice precompletate ale actelor procesuale ale procurorului;
- eliminarea treptată a gestionării datelor pe suport de hârtie prin implementarea dosarelor şi a documentelor electronice;
- comunicarea rapidă între entităţile Sistemului;
- asigurarea respectării dreptului la inviolabilitatea vieţii intime, familiale şi private în legătură cu prelucrarea datelor cu caracter personal;
- perfecţionarea posibilităţilor de analiză statistică şi criminologică;

b) ***creşterea gradului de transparenţă:***

- asigurarea accesului societăţii civile la informaţiile de interes public;
- prezentarea online a informaţiilor publice despre activitatea Procuraturii;
- aprofundarea relaţiilor de colaborare între organele de drept şi mass-media, pentru a se asigura o informare corectă şi exactă a opiniei publice;
- acordarea de servicii electronice pentru participanţii la proces implicaţi în actul de justiţie, inclusiv prin depunerea plângerilor, cererilor, demersurilor electronice, cu utilizarea semnăturii electronice;
- deschiderea către alte sisteme informaţionale publice pentru a prelua şi a transmite informaţii necesare;

c) ***securizarea informaţiilor cu accesibilitate limitată:***

- *securizarea proceselor de prelucrare a datelor colectate în cadrul urmăririi penale;*
- implementarea unei politici de acces în Sistem pentru toţi procurorii, consultanţii acestora şi specialiştii din cadrul Procuraturii Generale, procuraturilor specializate şi celor teritoriale, care utilizează Sistemul (în continuare *utilizatorii Sistemului*), în funcţie de competenţele specifice;
- schimbul de informaţii dintre Procuratură cu alte autorităţi şi instituţii publice prin utilizarea mijloacelor electronice securizate;

d) ***prevenirea corupţiei:***

- *implementarea* repartizării aleatorii a sesizărilor şi a cauzelor penale în Procuratură;
- eliminarea posibilităţilor de intervenţie neautorizată asupra datelor din dosare;
- identificarea posibilelor canale de scurgere a informaţiilor din procesele penale aflate în gestiune;
- excluderea posibilităţii unor eventuale pierderi sau substituiri ale materialelor dosarului penal.

Concluzii

În rezultatul analizei reglementărilor spaţiului informaţional, de drept şi evidenţierii unui şir de abordări a fost enunţată destinaţia primordială a sistemului şi enumerate principalele obiective. Orientarea conceptuală a fost aleasă la realizarea unui sistem flexibil şi transparent, care să asigure o concentrare mare de informaţii uşor accesibile tuturor parţilor implicate în fluxurile de lucru.

Întru asigurarea obiectivelor înaintate soluţiei informatice şi sporirea eficienţii activităţii tuturor instituţiilor implicate în actul justiţiei, au fost formulate principiile generale de implementare şi exploatare a soluţiei informatice.

O atenţie deosebită este acordată integrării tuturor sistemelor informatice externe şi utilizarea arhitecturii din *Figura 1*, care va contribui la creşterea unei infrastructuri informaţionale integrate, dezvoltând alte instrumente necesare care vor îmbina diferite tehnologii, care vor lucra în armonie ca un sistem unic şi dinamic, asigurând o activitate durabila a instituţiilor statului prin:

- Furnizarea datelor actualizate şi complete pentru toţi actorii din justiţie de zi cu zi;
- Asigurarea unui mediu interactiv de lucru securizat şi viabil indiferent de locul aflării;
- Asigurarea unui flux eficient de management al documentelor care include funcţionalităţi de monitorizare şi notificare a părţilor implicate;
- Reducerea cazurilor de întârziere în luarea deciziilor şi eliminarea acţiunilor contradictorii care pot avea loc în lipsa informaţiilor complete;
- Asigurarea transparenţei activităţii şi deciziilor;

- Generarea automată a rapoartelor statistice lunare, trimestriale, anuale sau operative;
- Generarea automată a actelor procesuale în baza şabloanelor preconfigurate;
- Generarea automată a numerelor de înregistrare a sesizărilor în Registrul 1 şi a cauzelor penale;
- Schimbul de date în timp real cu alte sisteme informaţionale;
- Notificarea în timp util a termenilor;
- Contabilizarea automată a sechestrelor si a prejudiciului reparat;
- Arhiva dosarelor penale şi extragerea datelor istorice;
- Accesul instant la informaţia operativă;
- Monitorizarea continuă a fiecărei cauze penale.

Implementând astfel de sisteme informatice, cu aşa posibilităţi, se exclude la maxim implicarea factorului uman, care este un factor primordial de generare a corupţiei.

Referinţe bibliografice:

1. Hanga Vl. *Calculatoarele în serviciul dreptului,* Bucureşti: Ed. Lumina Lex,1996.
2. Legea nr. 231 din 25.11.2011privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiţiei pentru anii 2011–2016
3. Legea nr.216 din 29.05.2003 cu privire la Sistemul informaţional integral automatizat de evidenţă a infracţiunilor
4. Legea nr.133 din 08.07.2011 privind protecţia datelor cu caracter personal
5. Hotărârea Guvernului nr.770 din 06.07.2004 cu privire la Sistemul informaţional integrat automatizat de evidenţă a infracţiunilor, a cauzelor penale şi a persoanelor care au săvârşit infracţiuni
6. Hotărârea Guvernului nr.1202 din 17.10.2006 privind aprobarea Concepţiei Sistemului informaţional integrat al organelor de drept
7. Hotărârea Guvernului nr.633 din 06.06.2007 privind aprobarea Concepţiei Sistemului informaţional automatizat „Registrul informaţiei criminalistice şi criminologice”
8. Hotărârea Guvernului nr.1123 din 14.12.2010 privind aprobarea Cerinţelor faţă de asigurarea securităţii datelor cu caracter personal la prelucrarea acestora în cadrul sistemelor informaţionale de date cu caracter personal
9. Achim Gh. *Metodologia investigării criminalistice a fraudelor informatice*, Editura Omnia, 2000.
10. Amza T., Amza C.-P. *Criminalitatea informatică*, Ed. Lumina Lex, 2003 .
11. Bica Gh., Mihail Gh., Infracţiuni săvârşite prin calculator. În*: Revista de Drept Penal,* 4/1996, p. 85-88.

12. Vasiu I., Infracţiuni comise prin calculator. În: *Revista de Drept Penal*, nr. 2/1996.
13. Barbăneagră A. *Codul Penal al Republicii Moldova, Comentariu*, Editura ARC, 2003.

Resurse web:

1. Report of European Commission: Study on the use of innovative technologies in the justice field, September, 2020. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4fb8e194-f634-11ea-991b-01aa75ed71a1/language-en
2. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD), adoptate de statele membre ale Organizaţiei Naţiunilor Unite, în cadrul Summit-ului pentru Dezvoltare Durabilă din 25 septembrie 2015. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/sustainable-development-goals.html
3. Technology, Access to Justice and the rule of law: is technology the key to unlocking access to justice innovation?, The Law Society, UK, 2018. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://www.lawsociety.org.uk/topics/research/technology-access-to-justice-and-the-rule-of-law-report
4. CEPEJ, 'European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their environment', adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ (Strasbourg, 3-4 December 2018). [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c
5. Standardele Curţii de Primă Instanţă din Michigan pentru Tehnologia Tribunalului. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://www.ncsc.org/__data/assets/pdf_file/0016/40363/RRT-Technology-Guidance-on-Remote-Hearings.pdf.
6. P. Nemitz, Constitutional democracy and technology in the age of artificial intelligence, vol. 376, Royal Society Publishing, 201. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3234336
7. Carolyn McKay, 'Predicting risk in criminal procedure: actuarial tools, algorithms, AI and judicial decision-making', The University of Sydney Law School, November 2019. [citat 15.03.2022]. Disponibil: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3494076
8. Ministerul Comunicaţiilor şi Tehnologiei Informaţiei. [citat 15.03.2022]. Disponibil: www.guv.ro.
9. Ministerul Comunicaţiilor şi Tehnologiei Informaţiei. [citat 15.03.2022]. Disponibil: www.mcti.ro.